

Отримано
09.05.2024
Табора спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.071
д.п.н. проф.
Л.В. Козак

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.071
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
професору кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти,
доктору педагогічних наук, професору
Людмилі Козак

ВІДГУК

офіційного опонента

Семеняко Юлії Борисівни

кандидата педагогічних наук, доцента кафедри дошкільної освіти
Бердянського державного педагогічного університету
про дисертацію

Кузіної Оксани Тадеївни

**«Формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя
засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти»**

подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 01
Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта

1. Актуальність теми дослідження

Розвиток сучасного «інформаційного» суспільства встановлює нові вимоги до засвоєння інформації дитиною, починаючи з дошкільного віку. Реформи в галузі дошкільної освіти ставлять на порядок денний розв'язання головного завдання – розвиток цілісної, гармонійно розвиненої, життєво компетентної особистості, що передбачає формування в дошкільників активного пізнавального ставлення до навколишньої дійсності, вміння орієнтуватися серед предметів і явищ, здатності доволіно регулювати власну пізнавальну діяльність. Це вимагає пошуку найбільш ефективних засобів, форм та методів виховання пізнавальної активності дітей. Розвиток пізнавальної активності є неодмінною передумовою формування розумових якостей особистості, її самостійності, ініціативності. На сьогодні для педагогів закладів дошкільної освіти дуже важливим питанням є вибір ефективних засобів впливу на дитину, серед яких важливе місце займають медіа. Це знаходить відображення у Державному стандарті дошкільної освіти (2021), в якому наголошується на необхідності грамотного використання медіаресурсів, відображається запит суспільства на особистість, що володіє культурою використання медіапродукції.

Актуальним за таких обставин постає подолання суперечностей між: об'єктивною потребою суспільства в людині, яка має необхідність в пізнанні довкілля, в динамічному засвоєнні та обробці інформації та недостатньою увагою педагогічної теорії й практики до її формування, зокрема засобами медіа; декларуванням необхідності застосування різних засобів медіа в освітньому процесі ЗДО й недостатністю їх використання в практиці

дошкільної освіти; децю застарілими підходами до формування пізнавальної активності в дітей шостого року життя в умовах ЗДО та сучасними вимогами до якості її розвитку; сучасними вимогами до формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа та недостатньою готовністю вихователів до формування досліджуваної якості в умовах ЗДО; потребою дітей шостого року життя в психолого-педагогічному супроводі формування їх пізнавальної активності засобами медіа та недостатністю методичного забезпечення освітнього процесу ЗДО в означеному контексті.

Викладені аргументи переконують в актуальності, своєчасності та доцільності для наукового пошуку дисертаційного дослідження **Кузіної Оксани Тадеївни «Формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти».**

Підтвердженням важливості вирішення наукової проблеми є те, що дисертацію виконано відповідно до теми наукового дослідження Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка «Нова стратегія професійної підготовки педагога в умовах євроінтеграції» (реєстраційний номер 0116U002963).

Тему дослідження «Формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа» затверджено Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 10 від 26.11.2020 р.). Тему «Формування пізнавальної активності дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти» узгоджено рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 1 від 02.02.2021 р.). Тему дослідження «Формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти» уточнено на засіданні Вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 2 від 04.04.2022 р.).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз основного змісту дисертації дає підстави стверджувати, що дисертанткою кваліфіковано обрано об'єкт, предмет, мету дослідження, що дозволило чітко і грамотно визначити головні завдання та виконати їх у повному обсязі. У першому розділі дисертації здобувачка розкриває теоретичні засади дослідження, зокрема аналізує стан розробленості проблеми у філософській, психолого-педагогічній вітчизняній та зарубіжній літературі щодо сутності ключових понять дослідження.

Дисертація концептуально цілісна та складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (296 найменувань, з них 30 іноземними мовами), додатки. У роботі вміщено 25 таблиць, 10 рисунків, 1 формулу. Основний текст дисертації викладено на 214 сторінках, загальний обсяг роботи – 296 сторінки.

Перейдемо до аналізу основної частини дисертації, усі розділи якої взаємопов'язані та висвітлюють послідовність вирішення поставлених завдань. У вступі дослідницею кваліфіковано обґрунтовано актуальність теми дослідження, її простежено зв'язок з важливими науковими дослідженнями та соціальними потребами суспільства, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, презентовано методологічні характеристики дисертації, схарактеризовано систему використаних у роботі дослідницьких методів, наведено дані про апробацію, упровадження авторського доробку, публікації, структуру та обсяг дисертації, що дозволяє охарактеризувати науково-понятійний апарат як продуманий і обґрунтований.

Заслуговує на схвальну оцінку глибина теоретичного аналізу наукових досліджень, які стали засадничими в питаннях розв'язання проблеми формування пізнавальної активності у дітей дошкільного віку засобами медіа. Відповідно до поставленої мети і завдань у першому розділі дисертації розглянуто пізнавальну активність дітей шостого року життя як феномен наукового дослідження; висвітлено результати аналізу концептуальних положень ряду наукових робіт, у яких обґрунтовано сутність, структуру, критерії, показники розвитку досліджуваної якості, запропоновано характеристики рівнів розвитку пізнавальної активності та особливості її формування в дітей дошкільного віку, зокрема в дітей шостого року життя.

Кузіна О. Т. на основі вивчення теоретико-методологічних засад дослідження з'ясувала, уточнила зміст дефініцій як-от: «активність», «пізнавальна активність», «пізнавальна потреба», «допитливість», «пізнавальний інтерес», «пізнавальна діяльність», «пізнавальна активність дітей дошкільного віку». Автором окреслено структуру пізнавальної активності дітей шостого року життя як сукупність компонентів – мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, емоційного, особистісного, вольового; визначено критерії її розвитку (емоційно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-вольовий).

Позитивним є те, що дисертанткою розкрито вікові особливості дітей шостого року життя, які зумовлюють продуктивне використання різних засобів медіа в освітньому процесі ЗДО.

Викликає схвалення проаналізований зміст і завдання пізнавальної активності дітей шостого року життя за освітніми програмами «Дитина» (2020); «Я у світі» (2019); «Освіта і піклування»; «Українське дошкілля»; «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку»; «Творці майбутнього».

Аналіз дисертаційної роботи дає підстави стверджувати про науковість й системність понятійно-категоріального апарату, оскільки уточнено сутність поняття «медіа», схарактеризовано історію його виникнення; розкрито зміст термінів «засоби медіа», «медіатексти», «медіапростір», «медіасередовище», «медіаосвіта»; подано узагальнену класифікацію засобів медіа, схарактеризовано їх взаємодію та взаємозалежність.

У другому розділі дисертаційної праці представлено характеристику процесу й результатів констатувального етапу експерименту, в якому на

основі застосування спеціально розробленого критеріально-діагностичного комплексу визначено рівні розвитку пізнавальної активності у дітей шостого року життя.

Сильною стороною педагогічного експерименту є анкетування вихователів, спостереження їхньої професійної діяльності в умовах ЗДО, аналіз стану освітнього розвивального середовища, а також вивчення змісту перспективних, календарних планів освітньої діяльності, що дозволило констатувати необхідність удосконалення здатності педагогів до формування досліджуваної якості.

У третьому розділі дисертаційного дослідження уточнено зміст понять «умови», «педагогічні умови», «соціальні умови», «психологічні умови», «організаційні умови», «відносини», «взаємини», «взаємодія», «міжособистісні стосунки», «суб'єкт-суб'єктні міжособистісні стосунки».

Дисертантка переконливо представляє педагогічні умови ефективного формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах ЗДО, зокрема: забезпечення суб'єкт-суб'єктних міжособистісних стосунків усіх учасників освітнього процесу (вихователів, здобувачів дошкільної освіти, їх батьків та / або осіб, які їх замінюють) в умовах закладу ЗДО; упровадження медіасередовищної моделі організації життєдіяльності дітей в умовах ЗДО; застосування комплексу традиційних та інноваційних педагогічних методів, форм взаємодії вихователя з дітьми в освітньому процесі ЗДО.

Незаперечну наукову цінність має розробка та обґрунтування структурно-функціональної схеми формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа та характеристика її компонентів: мети, завдань, методологічних підходів, принципів, компонентів, критеріїв, рівнів розвитку пізнавальної активності, етапів дослідження, змісту, педагогічних умов, форм, методів освітньої взаємодії, засобів медіа та результату експериментально-педагогічної діяльності.

Заслуговує на увагу те, що авторка акцентує увагу на застосуванні освітніх засобів, зокрема засобів медіа (фотокарток, листівок, книжок, ілюстрацій, мультфільмів та відеоказок, мультимедійних презентацій, аудіоказок, музики, аудіозаписів звуків, фільмів, відео, телебачення, радіо, персональних комп'ютерів, різних гаджетів, імерсивних технологій доповненої (AugmentedReality, AR) та віртуальної реальності (VirtualReality, VR), Googlemaps тощо).

Заслуговує на схвалення представлений якісний і кількісний аналіз результатів контрольного етапу експерименту на основі застосування методів математичної статистики.

Загальні висновки чітко скорельовані зі змістом сформульованих у вступі завдань і є достатньо обґрунтованими. Виклад матеріалу в запропонованому дослідженні послідовний, має науковий характер та прикладне значення.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Проведений аналіз дисертації О. Т. Кузіної дає підстави розглядати її як завершений та цілісний доробок з проблеми, важливої для вітчизняної педагогічної науки та освітянської практики. У зв'язку з актуальністю обраної проблеми, а також відповідно до об'єкта і предмета дослідження досить коректно сформульована мета дисертаційної роботи, яка полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов ефективного формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти. Поставлена мета узгоджується з іншими елементами концептуального апарату, які сформульовані чітко, коректно, логічно, адекватно до змісту дисертації. Значущість репрезентованої роботи підсилюється: чітким визначенням наукового апарату дослідження, його логічним співвідношенням із сформульованими висновками; широкою джерельною базою; вибором методологічного інструментарію (системний, компетентнісний, аксіологічний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, аксіологічний підходи) і методів дослідження (загальнонаукових, емпіричних методів і методів математичної статистики): аналіз, узагальнення, систематизація, класифікація, порівняння, моделювання, педагогічне спостереження, бесіда, діагностичні методики; педагогічний експеримент (в сукупності його констатувального, формувального, контрольного етапів), що забезпечують достовірність отриманих результатів. Справляє позитивне враження доцільне використання як загальнонаукових, так й конкретно-наукових методів дослідження. Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Пропозиціям, розробкам та висновкам, які представлені в дисертації властива повнота, логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості й достовірності.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Не викликає заперечень наукова новизна проведеного О. Т. Кузіною дослідження, результатом якого стали:

- **на рівні перетворення** – обґрунтовано теоретико-методологічні, методичні засади формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти; розроблено систему формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах ЗДО в сукупності таких етапів: цільового, теоретико-методологічного, операційно-змістовного, рефлексивно-прогностичного; визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах ЗДО (забезпечення суб'єкт-суб'єктних міжособистісних стосунків усіх учасників освітнього процесу (вихователів, здобувачів дошкільної освіти, їх батьків та / або осіб, які їх замінюють) в умовах закладу дошкільної освіти; упровадження медіасередовищної моделі організації життєдіяльності дітей в умовах закладу дошкільної освіти; застосування комплексу традиційних та інноваційних педагогічних методів, форм взаємодії вихователя з дітьми в

університетського навчання та вдосконалення професійної компетентності вихователів ЗДО в умовах післядипломної педагогічної освіти. Отримані результати можуть стати підґрунтям для розробки науково-методичних рекомендацій, навчально-методичних посібників, програм навчальних дисциплін та навчально-методичних комплексів до них.

Результати дослідження належним чином апробовані й впроваджені в освітянську практику. Зокрема, основні положення і результати дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на 7 науково-практичних конференціях різного рівня. Впровадженням охоплено декілька регіонів України, про що свідчать 10 актів із закладів дошкільної освіти. Є гарні перспективи для подальшого поширення отриманих результатів дослідження в освітянській практиці України.

Дисертацію виконано із дотриманням принципів академічної доброчесності.

6. Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення, зауваження та побажання до поданого наукового дослідження:

1. У першому розділі дисертації неодноразово акцентується увага на ризиках використання засобів медіа в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти та необхідності мінімізації впливу засобів медіа на психічне і фізичне здоров'я дітей. Позитивно оцінюючи напрацювання авторки щодо теоретичних засад дослідження зазначимо, що робота значно виграла, якби дисертантка більш ґрунтовно та розширено дала пояснення цих застережень для освітньої практики.

2. На констатувальному етапі експериментально-педагогічної діяльності з метою виявлення рівня сформованості пізнавальної активності в дітей шостого року життя одним із методів дослідження зазначено бесіду, однак далі по тексту дисертації не подано її реалізацію у процесі вивчення реального стану зазначеної проблеми.

3. Обґрунтуйте, будь ласка, як Ви враховували в експериментальній роботі пропозиції педагогів ЗДО щодо вдосконалення їх здатності до формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в ЗДО? (сторінка 142).

4. У представленій науковій роботі цілком слушно описано й обґрунтовано різноманітні форми, методи роботи зі здобувачами дошкільної освіти щодо формування у них пізнавальної активності засобами медіа. Вважаємо, що слід було представити конкретні форми дистанційної освіти, що є актуальним і корисним для сучасних українських реалій.

5. На сторінці 184 вказано, що з-поміж об'єктивних (психологічних, внутрішніх) чинників, які враховано на етапі експериментального дослідження, вікові, характерологічні, типологічні особливості кожної дитини (риси характеру, схильності, здібності, інтереси, психофізіологічні якості тощо). Вважаємо доцільним уточнити, як саме це враховано в експериментальній роботі.

6. У ході опису реалізації визначених педагогічних умов авторка називає деякі проведені заходи з педагогами та батьками дітей дошкільного віку. Наприклад, на семінарі «Діти і гаджети» батькам запропонували інформацію про ... санітарно-гігієнічні вимоги до користування цифровими медіа, порадили корисні сайти та ресурси....Цінність дисертаційної роботи значно зросла, якби авторка передбачила розроблення методичних рекомендацій або електронного посібника педагогічним працівникам щодо удосконалення їх роботи з формування пізнавальної активності дітей в умовах закладу дошкільної освіти. Доцільно було би й для батьків – розробити відповідні рекомендації, спрямовані на формування пізнавальної активності дітей вдома.

7. Загальна оцінка дисертації

Означені зауваження, що висловлені вище, не зменшують наукової цінності дисертаційної роботи О. Т. Кузіної, не впливають на загальну позитивну оцінку і можуть бути використані автором як рекомендації у подальших дослідженнях і науково-педагогічній діяльності.

Дисертаційна робота «**Формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти**» є завершеним, цілісним, самостійним дослідженням, в якому автором **Оксаною Тадеївною Кузіною**, отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має значення для розвитку теорії і практики дошкільної освіти в Україні.

Дисертація **О. Т. Кузіної** відповідає чинним вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», постанови Кабінету Міністрів України № 502 від 19 травня 2023 року «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів», а її авторка Оксана Тадеївна Кузіна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії (PhD) в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Офіційний опонент:

доцент кафедри дошкільної освіти

Бердянського державного педагогічного університету

кандидат педагогічних наук, доцент

Ю. Б. Семеняко

Підпис Ю. Б. Семеняко засвідчую
ректор Бердянського державного педагогічного університету
доктор педагогічних наук, професор

І. Т. Богданов